

Citha Grandell, Nina Hovi, Britt Kaskela-Nortamo,
Karita Mård & Tina Young (red.)

Centret för språkbild
och flerspråkighet

METODER OCH MATERIAL SOM STÖDER SPRÅKANVÄNDNING I SPRÅKBAD

Arbetssätt och undervisningsmetoder i språkbad
Kompendium 1

Näytelehti.
Prov ex.

Vasa universitet. Fortbildningscentralen. 1995

INNEHÅLL

FÖRORD	2
1. PERSONALENS SPRÅKBRUK	3
1.1. Med barnen	3
1.2. Med föräldrarna	4
1.3. I svåra situationer	5
2. SPRÅKET I DEN DAGLIGA VERKSAMHETEN	5
2.1. Matstunden	5
2.2. På- och avklädning	6
2.3. Köks- och städningssysslor	7
2.4. Gymnastik, musik, konstfostran, fri lek (lekstationer)	7
2.5. Hemuppgifter	9
3. METODER OCH MATERIAL	9
3.1. Sånger, rim och ramsor	9
3.2. Sätt att arbeta med sagor	11
3.3. Sätt att arbeta med texter	13
3.4. Lekar och spel	15
3.5. Språklekar	17
3.6. Hand,- pinn- och fingerdockor samt "Rufus"	17
4. VIKTIGT ATT TÄNKA PÅ I SPRÅKBAD	18
LITTERATURTIPS	21

FÖRORD

Bästa läsare

Kompndiet *Metoder och material som stöder språkanvändning i språkbad* ingår i en kommande serie på fem olika kompendier om arbetssätt och undervisningsmetoder som visat sig vara ändamålsenliga och fungera väl i språkbad. Kompendierna är avsedda som didaktiskt stöd- och idématerial för personer som arbetar med tidigt språktillägnande i språkbad. Kompendierna utges av fortbildningscentralen vid Vasa universitet och uppdateras regelbundet.

Materialet i kompendierna har sammanställts och bearbetats på basen av omfattande arbetsbeskrivningar gjorda av barnträdgårdslärarna Nina Hovi, Erna Stenius och Carola Wasén och klasslärarna Britt Kaskela-Nortamo, Maria Källström, Benita Nordgren och Katarina Seppä, som alla har flera års erfarenhet av arbete i språkbadsgrupper i Vasa, Helsingfors, Esbo och Karleby. Materialet samlades in våren 1994, då två av barnträdgårdslärarna arbetade i grupper med barn i åldern 3-6 år och en i en sexårsgrupp. Klasslärarna arbetade under insamlingsskedet på årskurserna ett, två, tre och sex.

Materialet har bearbetas av en arbetsgrupp bestående av Citha Grandell, Karita Mård och Tina Young vid Vasa universitet samt av språkbadslärarna Nina Hovi och Britt Kaskela-Nortamo från Vasa. Det skriftliga materialet har under bearbetningsskedet kompletterats med intervjuer, kommentarer och förslag av arbetsgruppens medlemmar. Socialpedagog Benita Nyholm i Kyrkslätt har också bidragit med kommentarer och tillägg till materialet.

Målet med vårt arbete har varit att framställa en lättillgänglig, konkret och mångsidig idébank som snabbt kan uppdateras. Läsarnas tips och idéer på andra fungerande arbetssätt och undervisningsmetoder tas därför emot med glädje. Skicka in dina tips till Vasa universitet, Fortbildningscentralen/Young, PB 297, 65101 Vasa.

Tack till alla medverkande.

1. PERSONALENS SPRÅKBRUK

1.1. Med barnen

Principen en person – ett språk är kärnan i umgänget mellan lärare och elev i språkbud. Språkbudsläraren bör alltså konsekvent använda andraspråket (L2) med språkbudsbarnen. Trygghet uppnås med hjälp av personlig kontakt, kroppsspråk, ögonkontakt och fasta rutiner.

Språkbudsverksamheten kan introduceras för barnen på flera olika sätt. Daghemmets inne- och uteregler kan förmedlas t.ex. så att en kontaktperson som kan barnens L1 (förstaspråket, modersmålet) förklarar reglerna på L1. Språkbudsläraren förklarar reglerna på L2 och kan t.ex. konkret demonstrera sitt budskap med en flannellograf. I skolan kan de kolleger som har språkbads elevernas L1 som modersmål utnyttjas till att i förväg gå och förklara/meddela viktiga saker (inte i närvaro av språkbudsläraren).

Den första tiden i språkbud kan kanske sägas vara allra viktigast för språkbudsbarnen. Man måste kunna skapa en trygg atmosfär med hjälp av ett språk som är obekant för barnen. Läraren skall ge varje enskilt barn tid, men på samma gång försöka svetsa ihop barnen till en grupp – VI-känslan. Läraren bör försöka etablera personlig kontakt med alla barn så att barnen ser att det går att kommunicera trots att man inte har ett gemensamt språk. Det är viktigt att alla barn blir personligen mottagna med en kram eller handskakning och en "God morgon"-hälsning varje dag. Då barnet går hem kan det t.ex. gå till en vuxen och säga "Hej då." Personlig kontakt etableras också under de fria lekstunderna då läraren kan föra enkla diskussioner med enskilda barn om bekanta och konkreta saker. Kommunikationen befrämjas om läraren hela tiden upprepar på L2 och bekräftar att hon/han förstått vad barnet sagt på L1.

Det är viktigt att genast från början ha ett klart strukturerat dagsprogram som man noggrant följer. Genom att man varje dag gör samma saker vid ungefär samma tider lär barnet sig vad som skall hända under dagens lopp. Det är viktigt att barnen först lär sig de dagliga rutinerna eftersom dessa hjälper dem att börja förstå det nya språket. Rutinerna skapar också trygghet. I slutet av den första höstterminen när man ser att alla har kommit in i de dagliga rutinerna kan man ibland börja avvika från det dagliga programmet.

De av daghems- och skolpersonalen som har samma L1 som språkbads eleverna kan tala sitt eget språk med språkbudsbarnen (t.ex. städerska och kokerska). De som behärskar badspråket skall använda det med eleverna. Det är viktigt att alla språkbudslärare snabbt blir bekanta med samtliga språkbudsbarn i daghemmet eller i skolan för att kunna tala L2 med dem.

I grupper med barn i olika åldrar befinner barnen sig hela tiden på olika nivåer, både i fråga om ålder och språk. Det är av största vikt att barnen aktiveras oberoende av den språkliga nivån de befinner sig på och det stadium de är i åldersmässigt. Om personalen inte är uppmärksam och följer med barnens utveckling är det lätt hänt att ett barn går igenom språkbud-

det utan att tillägna sig L2 så effektivt som möjligt. För att tillfredsställa alla barns behov av L2 skall läraren använda sig av gester och mimik och variera sitt tonfall när hon/han talar till hela gruppen. Man kan också låta de barn som redan förstår L2 fungera som tolkar då det uppstår problem. Man skall dock inte rutinemässigt be barnen att översätta, eftersom faran är att de språkligt svagare barnen vänjer sig vid att alltid vänta på att något annat barn översätter. Målet är ju inte att barnen blir översättare utan naturliga L2-användare. Då läraren under den fria leken samtalar enskilt med barnen skall hon/han anpassa sitt tal till den nivå som är mest lämplig för barnet ifråga. I språkbud gäller det att använda hela sin repertoar av fantasi. Läraren måste kunna bjuda på sig själv med mimik och kroppsspråk och kunna konkretisera. Man skall inte glömma humorn!

Barnen har ofta något som kunde kallas för en språkröskel. Efter en tid då barnen lärt sig de viktiga rutinerna och känner sig trygga kan man försöka uppmuntra dem att upprepa och själva tala L2. Använd aldrig tvång! När barnen kommer över sin språkröskel ökar intresset och motivationen att själv producera språk. Då måste läraren vara beredda att erbjuda barnen möjligheter att använda de kunskaper de har – det gäller för språkbudsläraren att ta vara på den naturliga iver och nyfikenhet som finns hos barnen.

En viktig regel i språkbud är att det är läraren som skall ge barnen den språkliga modell de behöver för att kunna uttrycka sig. Ingen eller inget kan konkurrera med lärarens roll. Därför är diskussionsliknande situationer i daghemmet och skolan det viktigaste stödet för elevernas muntliga språkanvändning. Det är viktigt att det vid diskussionstillfällena råder en avslappnad stämning så att alla vågar uttrycka sig. I början kan man uppmuntra till användning av enstaka fraser och ord på L2. Så småningom kan man försöka locka fram allt flera inslag av L2 i barnens yttranden genom att t.ex. vid lämpliga ställen avbryta och kommentera någon sak. Efter det fortsätter barnet ofta på L2. För att få längre yttranden på L2 är frågetekniken avgörande. I stället för att fråga "Var föddes Astrid Lindgren?" kan man säga "Berätta något om Astrid Lindgren".

Eventuella talfel skall korrigeras antingen av en L1- eller en L2-speciallärare. Dessutom har vissa skolor tillgång till skolgångsbiträde som behärskar elevernas L2.

1.2. Med föräldrarna

Den språkliga kontakten med föräldrarna kan ske både på L1 och på L2. Oftast talar språkbudsläraren föräldrarnas L1 med dem och tittar då enbart på dem. I en del språkbudsdaghem har personalen övergått till att tala L2 även med föräldrarna om de så önskar. Då det är fråga om viktiga saker har läraren oftast valt att tala L1 till föräldrarna för att det inte skall uppstå missförstånd. På föräldramötena och kvartssamtal med föräldrarna talar man oftast L1, eventuellt med några få undantag.

Det är viktigt att föräldrarna känner till vad man gör och hur man arbetar i språkbud, eftersom barnen kanske inte kan berätta allt på sitt L1. Därför

är det viktigt att vid det första föräldramötet berätta om daghemmets/skolans rutiner. Har man möjlighet kan man också illustrera verksamheten genom att t.ex. visa en videofilm där barnen har filmats i olika aktiviteter.

1.3. I svåra situationer

Också i svåra situationer, t.ex. om ett barn faller och gör sig illa eller om ett barn får väldigt ledsamt efter sin mamma eller pappa, bör läraren alltid sträva till att lösa situationen och trösta barnet på L2. Till tröstsituationen hör självklart att läraren kramar om barnet och tar det i sin famn. Barn som känner att de är omtyckta känner sig också trygga.

Vid mycket svåra och allvarliga situationer kan läraren använda L1 med det enskilda barnet om situationen så kräver. Till exempel om barnet fallit och slagit sig så illa att det fordrar läkarvård kan läraren tala L1 under läkarundersökningen och under provtagningarna om hon/han vet att barnet inte skulle förstå tillräckligt om samtalet skulle gå enbart på L2. Då undersökningarna och åtgärderna är gjorda bör läraren återgå till L2. Läraren och barnet kan sedan tillsammans gå igenom och diskutera vad som hänt hos läkaren, vad som gjordes där osv., så att barnet även får uppleva det som hände på L2. Det är bäst att analysera händelsen efteråt när barnet inte längre är upprört och skrämt.

I en nödsituation då läraren talar L1 med ett enskilt barn bör man försöka undvika att de andra barnen är i närheten.

2. SPRÅKET I DEN DAGLIGA VERKSAMHETEN

Allt man gör i språkbadsdaghemmet och -skolan är värdefullt för språktillägnandet. Målet är att barnet ska tillägna sig språket via verksamheten och de erfarenheter och upplevelser det får. Det bästa är om språket tillägnas i verkliga situationer och genom konkreta, meningsfulla handlingar. Vid alla s.k. rutinsituationer kan man få in mycket språk.

Stoffet nedan är till största delen hämtat ur barnträdgårdslärarnas material, men gäller också språkbad i skolan.

2.1. Matstunden

Matstunderna är ypperliga tillfällen för kommunikation på L2. I en hel-dagsgrupp äter de flesta barnen både morgonmål, lunch och mellanmål i daghemmet. Dessa situationer kan därför med fördel utnyttjas till individuella pratstunder och aktiv kommunikation. Barnen kan t.ex. hjälpa till att förbereda morgonmålet tillsammans med en av lärarna. I en sådan situation är det möjligt att ge barnen flera L2-ord än om barnen endast får morgonmålet utdelat vid bordet. Ett annat alternativ är att läraren berättar för barnen vad morgonmålet innehåller och barnen serverar sig själva och

tackar för maten när de har ätit.

Idealiskt är om lärarna alltid äter tillsammans med barnen. Lärarna kan t.ex. sitta vid var sitt bord med fem eller sex barn eller så kan t.ex. mat-hjälparna få sitta tillsammans med en vuxen. Varje bord kan vara dukat med kärl, mat, mjölk, margarin och bröd. Den vuxna som sitter vid bordet kan servera barnen ett åt gången och fråga t.ex. om barnet vill ha mycket eller lite potatis och peka på den skål som innehåller potatis samtidigt som hon/ han gör en gest som betyder mycket eller litet. På så sätt konkretiseras språket för barnet samtidigt som barnet måste ta ställning till hur mycket av maten hon/han vill ha. Läraren skall själva använda mycket "matspråk" och t.ex. tala om vad det är för mat man äter. Läraren kan vidare uppmuntra barnen att använda fraser som "Kan jag få mera mjölk?", "Vilken god mat!" osv. Under matstunderna kan man dessutom ta vara på möjligheten att diskutera med barnen om andra vardagliga ämnen, t.ex. vad som har hänt under dagen, vad barnen har gjort hemma på veckoslutet osv. Nappa på barnens samtalsämnen! Också med tanke på bordsskick är det lärorikt för barnen att äta tillsammans med vuxna som kan föregå med gott exempel.

En viktig fördel med att läraren och barnen äter tillsammans är att läraren kan iaktta de barn som sitter vid det egna bordet mera ingående. De kan bilda sig en bättre helhetsbild om dessa barns utveckling både språkligt och mentalt och sedan informera de övriga lärarna och föräldrarna om det verkar finnas något som behöver åtgärdas. Eftersom matsituationerna är mycket konkreta och oftast innehåller fraser som regelbundet upprepas brukar också de första L2-orden och meningarna som barnen börjar använda höra till matsituationen.

Matfraserna kan övas med handdockor. Barnen/dockorna kan t.ex. duka bordet tillsammans i samlingen och på samma gång säga och räkna vad de gör: 4 gafflar, 4 knivar, 4 tallrikar osv. Kommer barnet av sig brukar de andra barnen vara snabba att hjälpa till. Man kan tillsammans fundera på vilken mat som bjuds, om det skall vara efterrätt, vad man dricker till maten osv. Samma fraser upprepas som i den verkliga matsituationen, t.ex. "Kan jag få mera X?", "Nej, tack.", "Jo, tack.", "Kan jag få smöret?", "Tack för maten." osv.

2.2. På- och avklädning

Rutinsituationer som på- och avklädning och **utevistelse** är mycket värdefulla i språkbad och skall därför alltid tas tillvara. När man går ut kan läraren och barnen tillsammans fundera på hurudant väder det är. Vidare kan man diskutera de olika klädplaggens namn liksom benämningarna på kroppsdelar och handlingar som har att göra med av- och påklädning. Läraren kan fråga barnen vad man sätter på först, hur barnets mössa ser ut, vilka färger barnets kläder har, om barnet vill att läraren hjälper med knappar, dragkedjor osv. Om det är en våt årstid kan barnet uppmärksammas på sina våta kläder. De våta kläderna lämnas i torkrummet, och barnen tvättar smutsiga händer och ansikten. Alla dessa handlingar och situationer har språkliga uttryck som är nyttiga för barnen att lära sig och

därför är det viktigt att läraren är på plats som samtalspartner och L2-modell även om barnen inte skulle behöva hjälp.

2.3. Köks- och städningssysslor

Genom att delta i husets sysslor lär barnen känna hela personalen. Barn tycker om att utföra verkliga arbeten och ur språklig synpunkt är dessa småsysslor viktiga. Stådbiträdet kan t.ex. ha ett par barn med sig då hon utför sina morgonsysslor och om det är kokerskan som tar emot de första barnen kan de hjälpa henne med att tillreda morgonmålet.

Mathjälparna kan också göra annat än duka. De kan t.ex. tillreda salladen eller mellanmålet. De kan hämta maten från köket tillsammans med läraren. Där kan de kontrollera att allt som behövs finns på matkärnan, dvs. kärn, bestick, brödkorgar, sallad osv. De kan också hjälpa till att ta mjölken och margarinet ur kylskåpet eller maten ur ugnen eller spisen. Språket är viktigt vid alla dessa sysslor.

Då barnen har födelsedag kan de i daghemmet/skolan få baka något att bjuda åt de andra barnen. Födelsedagsbarnet får välja en kompis och de får tillsammans bestämma vad de vill baka (t.ex. muffins, småbröd eller en torrka). Barnen får då konkret lära sig det språk som hör till bakandet. Här får man också fram olika ingredienser och mätandet av dem. Tillsammans med en vuxen har "bagarna" möjlighet att aktivt diskutera vad de gör.

2.4. Gymnastik, musik, konstfostran, fri lek (lekstationer)

Gymnastik är ett utmärkt sätt att få in språkträning eftersom man konkret utför det man talar om. Det är bra att dela in barnen i mindre grupper, särskilt om gruppen består av barn i olika åldrar. Före man inleder verksamheten är det bra att gå igenom reglerna och ordförrådet för gymnastikstunderna, t.ex. hoppa, krypa, åla, springa, fånga, studsa, kasta, parvis, turvis osv. När barnen behärskar vokabulären blir själva rörelsestunden också mera meningsfull och tiden går inte åt till att förklara grundbegreppen.

Själva gymnastiken kan vara uppbyggd på flera olika sätt. Den kan basera sig på en saga/berättelse eller på utnyttjande av olika redskap såsom bollar, ärtpåsar, rep osv. I sagogymnastik kan man ta upp pågående tema och röra sig enligt det. Under vintertemat kan man t.ex. göra en skidfärd ut i skogen (uppförbacke och nedförbacke), se spår i snön (vem är det och hur rör sig djuren), bygga snögubbar, ha snöbollsskrig osv.

I skolan kan läraren och eleverna planera och förbereda gymnastiken tillsammans. Eleverna kan t.ex. vara med och bestämma om man skall ha ute- eller innegymnastik, vilken utrustning man skall ha osv. Under utegymnastiken sysslar man om vintern med skid- och skridskoåkning, på hösten och på våren med friidrott, orientering, bollspel, naturstigar osv. Under innegymnastiken kan man syssla med bl.a. konditionsträning, bollspel och redskapsgymnastik. All gymnastik ger ypperliga möjligheter till språkan-

vändning, både under den gemensamma planeringen och då man utför den planerade aktiviteten. Vid innegymnastik kan man på ett naturligt sätt t.ex. öva prepositionerna (hoppa över bänken, hänga i repen, krypa under linan osv.) och vid friidrott kan man träna begrepp och fraser som hör samman med olika idrottsgrenar (t.ex. tidtagning vid kapplöpning, mätning av höjden på ribban vid höjdhopp). Också adjektiv såsom snabba-re, långsammare m.fl. fås med. Leken är ett viktigt inslag under gymnastiklektionerna. Välj lekar där språket kommer till användning.

Musikstunder på daghem är lämpligast att utföra med halva gruppen åt gången (ca 10 barn har visat sig vara lagom). Varje musikstund kan t.ex. börja med samma signaturljud. Under musikstunderna kan man ta upp bekanta sånger och lekar på olika sätt och öva rytm, rörelse, klang osv. Man kan klappa ord och rytmer och "smaka" på långa och krångliga ord som låter skojiga. Nyanser av språket kommer fram. Barnen kan också få bekanta sig med olika instrument (vad de kallas och hur de låter). Stunden kan alltid avslutas på samma sätt, t.ex. med en speciell ramsa.

I ett daghem har man på föräldrarnas begäran bett den lokala musikskolan att ha musiklekskola på L2 för språkbadsbarnen. Barnen är indelade i tre grupper beroende på barnets ålder och hur många år det redan deltagit i musiklekskolan. Arrangemanget har visat sig fungera bra och har flera fördelar. Barnen får regelbundet träffa utomstående som talar L2 till dem. Dessutom är musiklekskoläläraren en man, vilket är bra eftersom personalen i just det daghemmet enbart består av kvinnor. På så sätt har barnen inte enbart kvinnliga roll- och språkmodeller.

I skolan kan man avsluta och/eller börja dagen med en sång (t.ex. Tack och adjö för idag, Nu säger vi adjö). På det sättet får man eleverna samlade. Man kan också ha några lämpliga sånger till varje tema som kan sjungas t.ex. under samlingarna. På åk 1 kan man ha en ramsa och en sång för varje bokstav. Dessutom kan man på alla årskurser ha sånger som följer med hela året. Till sångerna kan man ha instrument och rörelser. Sånger och ramsor utökar både elevernas passiva och aktiva ordförråd.

Då eleverna har svårt att koncentrera sig eller verkar trötta är det bra att sätta på någon lugn musik. Då vet eleverna att de skall lägga ner det arbetet de håller på med och bara vila – oftast går de och lägger sig på golvet. Läraren talar hela tiden med låg och lugn röst. Hon/han kan be eleverna tänka på olika saker, t.ex. på en varm sommardag, en dag då de låg ute i solen och drack kall saft osv. eller be dem att undan för undan slappna av i tår, fötter, ben, knän osv. Till sist ligger eleverna bara och slappnar av tills läraren med ett överenskommet tecken (t.ex. trycker deras hand) visar att de får stiga upp.

Inom **konstfostran** kan man i daghem använda sig mycket av grupparbeten. Barnen skall tillsammans åstadkomma något i små grupper. Dessa grupparbeten kopplas ihop med det aktuella temat. Resultatet kan vara ett collage, en dramatisering osv. Utöver detta kan man arbeta med lera, pyssel till olika högtider, handarbeten, träslöjd osv.

Den fria leken på daghem kan bestå både av traditionell fri lek, där barnen helt fritt får välja sin sysselsättning eller något som kan kallas för organiserad fri lek, där barnen får välja mellan olika lekstationer, t.ex. butik, tågbanan, lego, ritbord, hem, dockvrå, pussel, spel, modellera, bilar, syhörn, sandlåda osv. Genom att använda lekstationer undviker man att vissa barn springer sysslolösa omkring i lekrummet. Lekstationerna hjälper även passiva barn att hitta en sysselsättning.

Lekstationerna kan organiseras på olika sätt. Man kan t.ex. använda s.k. stationskort, vilket innebär att varje station har egna bildkort (t.ex. bilder från leksaksbroschyrer) som reglerar antalet barn. Barnen får välja ett kort och sätta upp det på en stor tavla där barnens namn finns skrivna. När barnet vill byta sysselsättning tar det bort det gamla kortet och sätter upp ett nytt. Om man istället använder s.k. stationstavlur har varje station en egen bildtavla där det också framkommer hur många barn som får leka vid varje station. Varje barn har en egen namnförsedd klädpinne eller en sticka som skall sättas fast på den sysselsättningstavla barnet valt. Vid byte av aktivitet flyttar barnet sin pinne eller sticka till motsvarande stationstavla.

Vid fria leken skall personalen också vara med och leka och kommunicera med barnen så de får höra det språk som hör till de olika lekarna. Man kan också systematiskt gå igenom de olika lekstationerna antingen med hela grupper eller i mindre grupper och på så sätt ge barnen en del L2-grundfraser som de sedan kan använda i sina lekar. En del barn kanske hellre uttrycker sig med stöd av en handdocka och därför kunde L2-språkiga handdockor finnas tillgängliga vid de olika lekstationerna.

2.5. Hemuppgifter

Det är bra att ge alla hemuppgifter enligt samma rutin. På veckobladet som skickas hem till föräldrarna kan man för eleverna ha en ruta på L2 där bl.a. veckans hemuppgifter finns nedskrivna. Läsläxan ges samma dagar varje vecka, diktamen övas i samma häfte varje gång, vissa hemuppgifter ges individuellt (t.ex. matematik, tema) och då går läraren runt och diskuterar dem enskilt. Oftast föreslår eleven själv vad hon/han vill göra. Dessa individuella diskussioner ger eleverna möjlighet att använda språket. Rutiner i samband med hemuppgifterna är viktiga med tanke på att eleverna skall känna sig säkra på att de förstått vad de förväntas göra hemma.

3. METODER OCH MATERIAL

3.1. Sång, rim och ramsor

Speciellt i början är det viktigt att sjunga kända **sånger** som "Imse vimse spindel" och dessutom sånger med rörelser till ("Huvud, axlar, knän och tår", "Honkey Tonkey", "Bussvisan" osv.) Barnen känner igen dem och vågar vara med.

De första månaderna kan man illustrera sångerna på stora sångkort så att barnen förstår handlingen. Senare kan man diskutera handlingen med barnen eller helt enkelt först lära in en ny sång och först i ett senare skede se om barnen förstått innehållet. Speciellt om sångerna har anknytning till pågående tema har barnen lätt att följa med och upprepa sångtexten. När man skall lära in en ny sång kan läraren t.ex. läsa igenom texten några gånger för barnen som så småningom börjar läsa med. Själva melodin kommer först senare. Ibland kan man också klappa texten för att få in den rätta rytmen. Genom sångerna kan barnen lära sig både begrepp och uttal. Det är bra att alltid börja samlingen med samma hälsningssång.

Om gruppen består av barn mellan tre och sex år måste samlingen vara uppbyggd så att stillasittandet avbryts och barnen får röra på sig. Det finns många sånger och **ramsor** som kan kombineras med rörelser, t.ex. "Huvud, axlar, knän och tår". Den kan sjungas i vanligt tempo, snabbt och till slut långsamt. Två ramsor som blivit populära är "Vi skulle gå till Åbo" och "Fem små apor".

Ramsorna har samma uppgift som sångerna. Barn tycker vanligen om och har lätt att lära sig ramsor. Man kan använda både fingerleksramsor, räknramsor, alfabetsramsor och nonsensramsor. Man kan också klappa till ramsorna. Man kan ha en Ramspåse ur vilken barnen kan ta en ramsa och läsa upp den tillsammans med en kompis eller ensam. Barnen får absolut inte tvingas att tala L2, men att höra sig själv tala L2 med hjälp av en ramsa kan vara en aha-upplevelse för många. Man kan använda ramsor vid alla tänkbara tillfällen – i samlingen, före maten, vid av- och påklädning osv.

Gamla hederliga **rim sagor** och ramsor ger barnen en bra bild av hur språket låter, vilka betoningar och nyanser det finns. Man kan använda sagoböcker som Hattstugan (E. Beskow) och färdiga rimtexter som "Nu skall här bli fest, sa en X" osv. Läraren kan också sitta tillsammans med barnen och fundera över vilka ord som rimmar, t.ex. "Vad rimmar på disk? – Fisk." Barnen får veta att det alltid skall vara ett djur. Man kan också använda bilder som stöd. Ett annat sätt att rimma är att använda "Lotto" och "Memoryspel". Barnen skall hitta par som rimmar (bildsidan uppåt) eller hitta par som rimmar på den egna Lottoplattan. Här är det viktigt att använda ord som barnen kan. Dessutom kan man med jämna mellanrum introducera några nya ord. Så småningom kan barnen spela dessa spel på egen hand t.ex. under den fria leken.

I skolan kan man ha sånger och ramsor nedskrivna på bladdertavlan med illustrationer till. Ibland kan sångerna kopieras på papper åt eleverna (högre årskurser). Sångtexterna fungerar även som läsövningar. Man kan sätta fram en sång eller en ramsa dagen före den skall användas. Då märker man att många elever redan läst den och nästan kan den utantill. Överlag lär sig eleverna snabbt sånger och ramsor utantill, speciellt om de har anknytning till ett tema eller om de har rörelser eller något klappssystem. Innehållet i sångerna och ramsorna kan diskuteras efter att hela sången sjungits eller hela ramsan lästs igenom. Ibland kan detta göras först följande gång den används. Språkbadsleverna kan uppträda med program på badspråket (sång, dikt, julevangelium) vid morgonsamlingarna och vid jul- och våravslutning.

3.2. Sätt att arbeta med sagor

Sagoböckerna skall väljas noggrant så att barnen upplever sagostunden som en äkta sagostund och inte som en tråkig monolog eller en undervisningsstund där de bara väntar på den sista sidan i boken. Sagostunden kan gärna ha sin egen rutin t.ex. beträffande var och hur man sitter tillsammans. Sagoböckerna kan dels vara sådana som barnen känner till, dels helt obekanta böcker. Man kan börja med att läsa enkla bilderböcker, t.ex. Gunilla Woldes böcker om Totte och Emma, Ulf Löfgrens Ludde-historier och Inger och Lasse Sandergs böcker om Pulvret. Så småningom kan man övergå till böcker med längre text. Omtäckta sagor är bl.a. historierna om den lilla apan Nicke Nyfiken, Gösta Knutssons Pelle Svanslös, Camilla Mickwitz' böcker om Emilia och Jason, Janosch' sagor om Lilla Tiger och Lilla Björn, Gunilla Bergsströms Alfonsserie och Jean de Brunhoffs Babars äventyr samt Barbro Lindgrens och Leo Lionnis böcker. Det är bra att föra bok över vilka böcker man har läst och skriva några rader om vilka böcker som fungerat bra och vilka barnen funnit svåra.

Barn tycker om sagor med mycket upprepning liksom om de gamla folksagorna. Det är viktigt att böckerna man väljer har talande illustrationer. En bild där det händer mycket och där det finns en röd tråd gör att det läraren läser blir mera levande och konkret för barnen. Texten och bilden skall hänga ihop för att underlätta förståelsen. Sagostunden är viktig för barnen. Favoritböckerna, både barnens och lärarens, kan man läsa flera gånger.

Läraren skall kunna böckerna nästan utantill så att hon/han inte är bunden vid texten. Då har hon/han möjlighet att ha ögonkontakt med barnen under läsandet eller berättandet. Genom att använda sina röstresurser, göra det överdrivet teatraliskt, använda gester och mimik osv. kan läraren få barnen trollbundna av boken fastän de inte förstår allt. Läraren skall leva sig igenom sagan.

I en grupp med barn mellan tre och sex år befinner sig olika barn alltid språkmässigt på olika nivåer. Därför måste sagorna läsas eller berättas på flera olika sätt antingen under samlingen eller under den fria leken för de barn som vill. För de barn som redan förstår det mesta kan man läsa på vanligt sätt, dvs. genom att läsa direkt från boken. Då gruppen består av både sådana som redan förstår L2 och sådana som ännu inte gör det, kan man berätta sagan genom att tala lite långsammare, använda gester för olika ord, peka på bilderna i boken och betona och överdriva de känslor som finns i sagan en aning.

Kända sagor kan också dramatiserars. Lättast är det med s.k. upprepningssagor som Vanten, Sagan om pannkakan, Bockarna Bruse osv. Läraren läser först sagan några gånger i boken. Andra gången kan läraren försöka få barnen att hjälpa henne/honom med texten. I ett senare skede kan man göra pinndockor av figurerna och spela sagan som teater. Oftast vill barnen också vara med och leka. Sista skedet är dramatiseringen då barnen själva framför sagan som teater. Vissa återkommande fraser knyter ihop sagan och för handlingen framåt. Läraren medverkar endast som berättare. Vill man utveckla det hela kan man ta med rekvisita. Barnen har roligt! De blir

också själva häpna och stolta då de konstaterar att de spelat teater på badspråket.

Man kan alltid ha en låda med sagoböcker framme så att barnen när som helst kan bläddra i böckerna. Speciellt bra är det att ha boklådan framme när barnen väntar på att alla ska samlas till samlingen eller till sagostunden. Då har barnen något att sysselsätta sig med medan de väntar och man undviker onödigt bråk och stöj.

Till sagor som innehåller rikligt med upprepningar, t.ex. "Bockarna Bruse", "Tre små grisar", "Gulldlock" och "De tre björnarna" osv. kan man göra **sagokort** som föreställer saker och figurer i texten, t.ex. ett kort för lilla Bocken Bruse, ett kort för stora Bocken Bruse osv. Först berättar läraren sagan och använder korten samtidigt. Sedan får barnen var sin roll eller var sitt kort i sagan och de får försöka berätta sagan tillsammans. I sagan om de tre grisarna kan man använda fraser som "Knack, knack släpp in mig!", "Vem är det?", "Jag blåser omkull huset!".

Diabilder kan användas på olika sätt vid sagoberättande. De kan användas istället för en vanlig sagobok varvid läraren läser texten som hör till bilderna. Denna aktivitet har karaktären av en hörförståelse. Vissa diasagor kan barnen också själva aktivt delta i. Då blir förloppet följande: först ser alla tillsammans på bilderna och funderar över innehållet och fraser eller repliker som passar ihop med dem. Sedan läser läraren den text som hör till varje bild och tillsammans jämför man den ursprungliga versionen med den egna. Till sist kan barnen vara med och leka sagan vid själva bilden och använda de fraser man tillsammans bestämt sig för. Övningar av den här typen fungerar bäst med halva gruppen. Observera att dessa arbetssätt inte passar alla barn. Att både uppträda och tala L2 kan vara för krävande för en del. Men oftast finns det i gruppen barn som tycker om att spela teater. Så småningom kan deras iver smitta av sig på de mera försiktiga barnen.

Videofilmer kan användas på samma sätt som diabilder. Barnen kan se på kända och okända filmer som ren hörförståelse och för att få höra någon annan än läraren tala L2. Det är viktigt att barnen får höra olika nyanser av språket. Man kan också se på videofilmer som tangerar det aktuella temat, t.ex. skol-TV:s naturprogram på morgonen lämpar sig bra för språkbadsbarn. En möjlighet är att först läsa en sagobok och senare se samma saga på video. Exempel på bra videoprogram som barnen tycker om att titta på är: "Brandman Sam", "Lilla Anna och Långa Farbror", "Alfons Åberg", "Pippi Långstrump", "Mumin" och flera avsnitt av "Myggan". I skolan kan man använda undervisningsprogram från AV-centralen.

Barnen kan också aktivt delta i händelseförloppet i en kort film på ca 10-15 minuter. Först kan man se videon utan ljud. Sedan diskuterar läraren och barnen innehållet, dvs. vad personerna heter, vad de sysslar med, vad de säger osv. Först efter det ser man samma film med ljud och jämför den egna versionen med den ursprungliga. Läraren och barnen väljer tillsammans hur den slutliga versionen skall låta och kommer överens om repliker och fraser. I det avslutande skedet är det barnen som i form av teater leker sagan medan videon visas utan ljud. Ibland kan man också an-

vända rekvisita, t.ex. rollkläder.

Sagokassetter är användbara som ren hörförståelse och variation. Barnen får höra en annan nyans av L2 med annan betoning och annan röst än vad de är vana vid. Sagokassetter kan också användas i inlärnings syfte. Tillsammans kan man i samlingen lyssna på en saga utan bok och sedan diskutera innehållet, dvs. hur mycket barnen har förstått, vilka avsnitt har varit de svåraste och varför. Samma saga kan användas flera gånger. Barnen kan också i mindre grupper lyssna på en saga utan bok och sedan få till uppgift att i grupp eller individuellt återge handlingen med ord eller med bilder. Sedan kan man lyssna till sagan med bok och jämföra versionerna. Barnen kan också lyssna på sagokassetter bara därför att det är roligt.

Bilder kan användas t.ex. i pararbete. Den ena eleven har en bild och skall så noggrant som möjligt beskriva det som finns på bilden. Den andra eleven ska bilda sig en uppfattning om hur bilden ser ut och får fråga om något är oklart. Efter bildbeskrivningen får också den andra eleven se bilden och kan då kontrollera hur bra den stämmer överens med den bild som hon/han skapade sig medan hon/han lyssnade. Här brukar man få höra spontana yttranden om olika saker, t.ex. att bildbeskrivaren inte alls hade nämnt vissa saker. För den här uppgiften kan man använda en ganska detaljrik bild.

För följande typ av pararbete behövs det en enkel bild. Då skall nämligen den ena berätta om bilden och den andra rita. Denna övning leder ofta till flera frågor än den förra. Uppgiften kan även göras utgående från skrivna instruktioner. Då läser den ena medan den andra ritar.

3.3. Sätt att arbeta med texter

Berättelser och sagor kan användas som utgångspunkt både vid arbete med skriftliga texter och för att öva muntlig produktion. Nedan följer förslag till olika sätt att arbeta med texter i daghem och skola.

I skolan kan läraren läsa en berättelse och sluta vid ett spännande ställe. Eleven skriver sedan fortsättningen själva. Eleven vill ofta läsa sina berättelser högt för varandra. Till sist kan man läsa originalberättelsen så att eleverna får höra hur det gick i den. Det är viktigt att påpeka att elevernas påhittade slut är lika bra som bokens. En lättare variant av föregående övning är att ge eleverna en text med utelämnade ord, främst adjektiv. Eleven gör berättelsen mera beskrivande genom att fylla i luckorna i texten.

Både daghems- och skolbarn kan vara med och skriva text till böcker eller en serie bilder. Man kan använda enkla pekböcker. Eleven delas in i smågrupper med uppgift att hitta på och skriva ner var sin text till samma bok eller bildserie. Texterna jämförs sedan. Läraren kan inspirera barnen till att rita egna bilder/böcker till sagor de dramatiserat tillsammans och hjälpa dem med tillhörande text. På daghemsnivå kan barnen diktera "sin" text för läraren som skriver ner den.

Läraren och eleverna kan muntligt gå igenom de ord som behövs vid ett visst tillfälle antingen individuellt eller i grupp. Detta arbetssätt innebär en hel del upprepning för läraren, men är viktigt för språkutvecklingen. Orden kan finnas skrivna på matriser eller på en tankekarta som gjorts som inledning till temat. Vissa elever handleder självmant andra, vissa söker sig till annat tillgängligt material (t.ex. sagoböcker, läseboken) för att finna de ord de behöver. I åk 2 kan eleverna ha ett eget ordsamlarhäfte som används flitigt vid t.ex. kontroll av stavning eller vid fri skrivning osv. Avskrivningshäfte kan man introducera redan i åk 1. Vissa elever använder häftet som tilläggsuppgift. Diktamensövningar (par/grupp/klass) och berättarhäften kan även tas i bruk från och med åk 1. I åk 1 limmar eleverna t.ex. in bilder i berättarhäftet som stöd för språkanvändningen.

I skolan är uppslagsböcker och faktaböcker för barn ett viktigt komplement till läroböckerna. Exempel på lämpliga uppslags- och faktaböcker är t.ex. Barnens lexikon, Min första fågelbok, Majas lilla gröna och Linnea i målarens trädgård samt telefonkataloger. Böcker av detta slag är outhärliga i temaarbete där eleverna måste söka reda på fakta i böckerna för att kunna utföra temauppgifterna. Ofta läser eleverna i fakta- och uppslagsböcker också av sitt eget intresse. Arbetssättet i klassen inverkar i hög grad på hur man kan skapa och ta tillvara gynnsamma språksituationer i klassen. När man arbetar mycket med självinstruerande uppgifter (temakort, självinstruerande blad osv.) vänjer sig eleverna vid att tillgodogöra sig skriftlig information samt att tillämpa den i praktiken. När eleverna arbetar med uppgifterna krävs det också att de kan tillgodogöra sig information i olika texter. Eleven är alltså de som är aktiva och tar reda på fakta för sina egna behov. Den största fördelen med detta arbetssätt är att det ger mycket mera tid för läraren att diskutera med enskilda elever, vilket ger alla möjlighet att uttrycka sig på L2, berätta om sitt temaarbete och ställa frågor.

Man ha alltid ha fram rikligt med sagor och berättelser i klassen så att eleverna kan läsa dem när de är färdiga med någon uppgift eller då de annars behöver lite avkoppling från temaarbetet. En resurs som kan utnyttjas flitigt är det kommunala biblioteket.

Högläsning ger bra språkträning och kan utföras på många olika sätt: parläsning, gruppläsning, individuell läsning osv. I åk 1 läggs största vikten vid det mekaniska flytet, men läsförståelsen övas samtidigt. I åk 2 borde eleverna klara av att svara på innehållsfrågor och ta del av nya texter utan större förberedelse. Inlevelsäläsningen utvecklas främst i åk 2, hos skickligare barn redan i åk 1.

I samband med ett tema kan man skriva en gemensam diktering (LTC), helst med halva klassen åt gången. Diktering ger goda möjligheter till språkanvändning, eftersom eleverna säger vad de vill ha skrivet och läraren skriver ner det på bladdertavla. Eleven lyssnar med då läraren skriver (skrivandet får inte ske för långsamt, då tröttnar eleven). Om eleven säger något på L1 upprepar läraren samma sak på L2 och frågar eleven om det blir bra så. Eftersom man före dikteringen diskuterat vad klassen vill att dikteringen skall handla om samt gått igenom sådant som hör ihop med det utvalda ämnet, säger eleven oftast det de vill ha nedskrivet

på L2. Om eleverna använder fel ordföljd upprepar läraren meningen i korrekt form utan att direkt peka på felet. Vid diktering är det viktigt att så långt som möjligt skriva just det som eleverna säger så att de känner att det är deras egen text. Dikteringen finns sedan framme i klassen så länge som temat fortsätter. Texten renskrivs även för eleverna och de får den kanske till läsläxa. Eleverna kan också illustrera sin diktering och de båda grupperna kan läsa sina dikteringar för varandra. Eleverna kan gåra händelseblad efter en utflykt eller ett studiebesök, dvs. de gör en teckning som de skriver text till.

Några elever (ca 4-5) kan ha en gemensam dagbok som de skriver i. De tar turvis hem den och skriver om något de gjort i skolan eller på fritiden. Sedan får de läsa för klasskamraterna vad de skrivit. Dagboken ger ofta upphov till livlig diskussion.

3.4. Lekar och spel

Bland våra vanliga daghems- och skollekar finns en hel del lekar som lämpar sig speciellt för övning av språkfärdigheten eftersom de kräver att man hittar på eller upprepar ord och meningar. Den vanligaste varianten är kanske att barnen skall upprepa en viss fråga eller något liknande. Här har man igen en möjlighet att komma över barnets språkröskel. Exempel på språkligt betonade lekar är "Posten går mellan A och B", "Ett skepp kommer lastat", "Lejonjakten", "Önska önska runt i ring" och "Kungen/Kaptenen befaller". När man leker "Kungen/Kaptenen befaller" i daghem kan man t.ex. komma överens om ett par fraser som barnen kan använda.

Det finns också andra språklekar där man leker med olika ord, t.ex. försöker komponera sammansatta ord, talar om motsatser och synonymer, funderar över vad som händer om man sätter ett *k* framför vissa ord, vad som blir kvar om man tar bort *barn* från ordet *barnvagn* och dylikt. Lekar av denna typ är bra träning för kommande skriftspråk.

En mycket omtyckt lek är att koka soppa på inneskor. Varje barn lägger sin ena sko i en låda som föreställer kastrull. Skon är en av ingredienserna i soppan. Barnen hittar själva på vilken ingrediens den skall vara. Det kan bli de mest varierande saker, allt ifrån chocklad till korv. Ingredienserna är alltid L2-ord. Då man tillsätter en ny ingrediens upprepar hela gruppen tillsammans ordet, t.ex. "mjölk, mjölk, mjölk" medan man på lek håller mjölk i soppan. Man rör om i soppan och luktar och smakar på den. Om den smakar illa, grimaserar man och förbättrar smaken med nya ingredienser. Då alla är överens om att soppan både smakar och luktar gott, delar läraren ut soppan med slutna ögon genom att plocka upp en innesko och konstatera att den smakar gott. Barnet sätter på sig inneskon och går och sätter sig. Den här typen av dramatiserade lekar gynnar språkinläringen. Det är lekar där barnet är med om att göra något, det är en handling som är betydelsefull för barnet. Dessutom är leken rolig.

Populära lekar i skolan är "Kungen/Kaptenen befaller", där en elev fungerar som kung och säger vad de andra skall göra, och "Ett skepp kommer lastat" där man först kommer överens om något speciellt område som or-

den skall tas ifrån. "Gäster med gester" är likaså en omtyckt lek. Där får en elev en lapp med ett ord (lägre årskurser) eller en mening (högre årskurser). Eleven skall gestikulera eller visa det som står på lappen medan de andra försöker gissa. Ytterligare en lek är den där en elev tänker på en sak. De andra försöker ta reda på vad eleven tänker på genom att fråga olika saker. "Tänkaren" får bara svara ja eller nej och eleverna måste därför lära sig att ställa frågorna på ett visst sätt.

Elevernas muntliga färdigheter i badspråket kan också övas genom att leka TV. Man kan själv göra en TV-apparat som kan introduceras t.ex. i samband med almanackan. Ett barn kommer och säger vilken veckodag, vilket datum osv. det är. Senare kan programutbudet utökas. Barnen kan delas upp i par som skall producera ett program. Programmet kan bestå av sånger, ramsor, dockteater, nyheter osv. Tillsammans kan man fundera om kanalen skall vara på L1 eller på L2 – man kan alltid försöka uppmuntra barnen att knäppa på L2-kanalen. TV-kanalen kan ha en egen signaturmelodi, ett namn, och en hallåa som berättar om kommande program. Denna lek kan användas så ofta barnen vill. Det viktiga är att låta barnen producera språk på sin egen nivå med de kunskaper de har och att få dem att komma över sin "språkanvändningströskel".

Många av våra vanliga sällskapsspel kan aktivt användas som språkövningar i språkbadsgrupp. Alla spel kräver en liten grupp och en vuxens medverkan och hjälp. Barn tycker oftast om att spela och då gäller det att utnyttja detta för effektiv språkanvändning. Ett bra spel är t.ex. "Packa kappsäcken". Man har bildkort på saker man kan packa i en kappsäck, t.ex. olika klädesplagg, toalettsaker, strandsaker, leksaker osv. I början tar man ca 10 kort och diskuterar vad de föreställer. Sedan vänds korten upp och ner på bordet och någon säger "Jag packar kappsäcken med X". Barnet pekar på ett kort och försöker komma ihåg vilket föremål det var. Ett annat spel är "Gissa vad?" som också är ett beskrivande spel. Man har en stor spelplan full av olika aktiviteter, djur, människor, fordon osv. i en stadsmiljö. Till spelet hör också små bildkort med detaljer från spelplanen. Barnen får var sitt kort och skall i tur och ordning försöka beskriva kortet så att de andra barnen hittar detaljen på spelplanen.

"Memoryspel" med bilder och ord kan med fördel användas både i daghem och skola för att uppmuntra språkanvändningen. "Memory" kan användas antingen så att man söker bildpar (eleverna säger vad som finns på bilden de vänder upp) eller så att man söker bild och ord (förutom att säga vad som finns på bilden läser eleverna det som står på ordkortet). Det finns "memoryspel" med olika begreppsområden, t.ex. hemmet, kläder, frukt, banken, posten osv.

"Palinspelet" är också ett omtyckt spel. Där skall eleverna kombinera rätt bildkort med rätt ord eller mening. Brickorna sätts på ett underlag så att de bildar ett visst mönster då man vänder på dem. "Palinspel" kan spelas individuellt, i par eller i en liten grupp. Eleverna kan själva kontrollera om de lagt brickorna rätt. Även till detta spel finns böcker som behandlar olika teman, t.ex. "Ljuda och stava", "Svenska som andraspråk", "Vokaler", "Konsonanter" samt "Ng-ljudet".

3.5. Språklekar

Språklekar är användbara i språkbud. De gör barnen mer medvetna om sitt L2, dvs. barnen lär sig lyssna på språket samtidigt som deras färdighet att använda det utvecklas. För att språklekarna skall fungera måste man ha en klar strategi för hur de skall användas. Helst skall man använda dem intensivt, t.ex. tre gånger i veckan under en längre period på förslagsvis åtta veckor. Språklekarna varar bara en kort stund per gång. Man kan börja med att lyssna på ljud och sedan gradvis gå vidare med rim och ramsor, stavelser, ord osv. Vissa saker kan upprepas flera gånger, medan andra kanske tas upp bara en gång. Efter en intensiv period av språklekar kan man ha en längre paus och sedan fortsätta med en ny intensiv språkleksperiod.

3.6. Hand-, pinn- och fingerdockor samt "Rufus"

Ett bättre verktyg än en **handdocka** i arbete med barn är svårt att hitta. Dockan ger också de blygare och försiktigare barnen en chans att producera språk. Med hjälp av en handdocka kan du få fram många olika vardagssituationer. I språkbud kan dockorna enbart L2!

Handdockor kan användas t.ex. när man övar matsituationen (se under avsnitt 2.1.). Man kan också öva butiksleken med hjälp av dockorna. Dockorna gör upp en inköpslista och går till butiken och använder fraser som "Goddag, jag vill köpa apelsiner.", "Hur många?", "Vad kostar det?" osv. Här övas många användbara fraser som annars inte kommer upp i daghems- eller skolvärlden. Efter att man lekt butik några gånger t.ex. i samlingen kan man senare höra samma fraser i lekarna på gården. Med handdockorna är det också lätt att ta upp problem som kan förekomma i gruppen, t.ex. mobbning och ensamhet.

I en daghemsgrupp introducerades nallebjörnen "**Rufus**" i början av den första vårterminen. Rufus fick komma hem till barnen i tur och ordning och stanna över natten. Hemma gällde det för barnet att ta väl hand om honom och komma ihåg att ta honom med till daghemmet följande dag. Där skulle barnet berätta vad hon/han gjort tillsammans med Rufus där hemma: vad de lekt, om de haft gäster, vad de ätit osv. Sedan skrivs allting ner på L2 i Rufus dagbok. Nu som då kan man gå tillbaka i dagboken och läsa vad Rufus gjort hemma hos respektive barn. Ofta kommer barnen då ihåg att t.ex. "Heidin luona Rufus var i bastun, ritade sköldpaddor, söi makaronilåda" osv. På detta sätt får man in också något av hemmiljön och det språk som förekommer där.

4. VIKTIGT ATT TÄNKA PÅ I SPRÅKBAD

Språkbud är inte som vilket daghem/skola som helst. I språkbud har läraren alltid två roller. Utöver sin pedagogiska roll har hon/han en roll som språklärare. Det är viktigt att läraren är medveten om denna språkliga roll ända från början och planerar schemat och verksamheten med tanke på detta. Läraren skall ta vara på alla situationer där den språkliga aspekten kan fås fram, eftersom språkbadsdaghemmet och -skolan i de flesta fall är det enda stället där eleven hör och använder L2. Detta betyder att läraren skall vara på plats i sådana situationer där hon/han nödvändigtvis inte behövs som lärare, men där hon/han behövs som samtalspartner.

Följande kommunikationsstrategier kan läraren använda för att förbättra elevernas språkliga kompetens:

- Visa intresse och tillgivenhet för eleverna och det de har att säga.
- Upprepa felaktiga satser i korrekt form antingen genom att fråga upp eller genom att instämma med eleven för att förstärka dennes känsla av framgång.

Ex. 1

Elev: Will you lace my shoe for me?

Lärare: Do you want me to tie your shoe up?

Ex. 2

Elev: Will you lace my shoe for me?

Lärare: Yes, come here and I'll tie it up for you.

- Berätta saker för hela klassen eller för en mindre grupp.

Ex.

Elev: I've founded a ladybird in the playground.

Lärare: Look. Marta's found a ladybird in the playground.

- Utvidga elevernas yttranden.

Ex.

Elev: I falled over.

Lärare: You fell over and hurt your knee.

- Använd första person vid korrigering.

Ex.

Elev: I eated a cake.

Lärare: Well, I ate strawberries and cream.

- Låtsas att du inte inte förstår elevens L1 om du vet att eleven kan säga sitt ärende på L2.

Ex.

Elev: I saw a pajaret.

Lärare: What was that?

Elev: I saw a little bird.

- Använd motsatser vid frågor.

Ex.

Lärare: Is the princess happy?

Elev: No, she's sad.

- Använd väl formulerade meningar som eleverna kan snappa upp och använda spontant i eget språkbruk.

Ex. I'd like....., Haven't you.....?, Are you sure.....?

- Ställ frågor som hjälper eleverna att uttrycka sig.

Ex.

Elev: I went to my *terreno*.

Lärare: What is there at your house in the country? Is there a house? Is there a garage?

Elev: There's...

- Missuppfatta elevens yttrande med avsikt för att provocera fram förklaringar.

Ex.

Elev: That's a cat.

Lärare: No, that's a panther.

Elev: It's a cat, because cats are smaller...

- Ställ frågor som innehåller svarsalternativ.

Ex.

Elev: *Pues yo en mi casa tengo un perro.* (I have a dog at home)

Lärare: What did you say you've got, a cat or a dog?

- Utvidga elevens yttrande genom att samtycka eller instämma.

Ex.

Elev: *Yo le posaria velas.*

Lärare: Very good! So you'd put candles on the cake.

- Be eleverna om ytterligare förklaringar till det hon/han berättat om.

Ex.

Elev: Christina taked my pencil.

Lärare: What did you say? Can you say it again? Let's see if you can say it in another way.

- Uppmuntra eleverna att tala L2 med varandra genom att använda fraser som "Fråga honom..." och "Berätta för henne..."

Kom ihåg att

- variera diskussionsteman,
- godkänna svar om de är språkligt korrekta,
- använda ett språk som eleverna förstår utan att överdrivet förenkla,
- avsluta diskussionen eller styra in den på nya spår om eleverna inte

är intresserade.

- motivera eleverna genom att välja ämnen som är intressanta för dem.
- se till att alla medlemmar i gruppen deltar och att själv delta i diskussionen som en medlem i gruppen.
- respektera elevernas spontanitet och ge dem möjlighet att uttrycka sig på badspråket
- motivera dem att uttrycka sig på badspråket
- ge dem möjlighet att använda och utveckla sina kunskaper i badspråket i varje situation (lek, matstund, stationer osv.).
- skapa en trygg atmosfär och bygga upp vi-andan i gruppen.
- ge barnen tid att lära känna personalen, varandra, utrymmena och dagsrutinerna.
- ta fram hela repertoaren av kroppsspråk och fantasi. Glöm inte humorn!
- uppmuntra och locka barnen att använda L2, men acceptera också barnets L1.
- tänka på dina två roller: den pedagogiska rollen och rollen som språklärare.
- tänka på den språkliga aspekten redan när du planerar dagsschemat för hela året.
- tänka på hur den språkliga aspekten fås med i ett nytt tema och hur barnen får möjlighet att använda sitt L2.
- dela in barnen i grupper ofta, t.ex. så att en grupp lyssnar på en saga medan en annan grupp har t.ex. en temabetonad samling eller arbetar vid arbetsstationer.
- vara aktivt tillsammans med barnen i alla situationer!

LITTERATURTIPS

För ytterligare tips och idéer rekommenderar vi också de artiklar om arbetssätt i språkbildning som finns i fortbildningscentralens handböcker Kielen käyttö mielekkääksi (1/1991), En modell för språk i daghem och skola (2/1992) samt Kahden kielen kautta monikielisyys (7/1994) samt i konferensvolymen Language Immersion: Teaching and Language Acquisition (1995), utgiven av Vasa universitet.

Följande böcker innehåller många idéer som man kan ha nytta av i språkbildning:

- Alstermark, Margit & Westberg, Märta: Språklekar. Natur och kultur.
 Blomberg, Malin. Världens bästa lekmaterial. Att arbeta med litteratur i förskolan. Liber.
 Centerheim-Jøgeroth, Monica. Vägen till språket. Liber.
 Østern, Anna-Lena. Språklärdje och språklig medvetenhet. Uppleva, tala, tänka. Lekar och övningar för en- och flerspråkiga barn i åldern 5–8 år. Studie- och undervisningsmaterial från pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi 1/1992.
 Østern, Anna-Lena. Språklärdje och språklig medvetenhet. Träningsprogram för språklig medvetenhet. Rapporten från pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi 3/1992.
 Østern, Anna-Lena. Pedagogiskt drama – en didaktisk handledning. Studie- och undervisningsmaterial från pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi 5/1993.

